אנקורי

בחירה שעושה שכל

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תש"ף 2020

(70%)

הפתרון נכתב על ידי

עדי שטרן

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

חלק א- היסטוריוגרפיה ונבואה

שאלה 1

א.

1) ההכרזה הינה הכרזה על בצורת.

הנס הראשון הוא שלאליהו, שמסתתר בנחל כרית, יש גם מים לשתות מהנחל וגם עורבים שדואגים להביא לו לחם ובשר כל יום, בוקר וערב.

הנס השני הוא הנס שמתרחש בבית האלמנה, שעל אף המצב של הבצורת, אלוהים דואג שיהיה בביתה אספקה בלתי פוסקת של קמח ושמן.

2) הקשר בין הניסים להכרזה הוא שלמרות הבצורת, מצב שבו לא יורד גשם ולכן גם נוצר מצב של חוסר במזון ורעב, היכן שאליהו נמצא חוסר זה לא מורגש, ואפילו להפך, יש ממנו בשפע.

ב.

1) על פי פירוש המלבי"ם אליהו הוא זה שיזם את הבצורת, מכיוון שלטענתו אליהו הטיל את הבצורת מכיוון שביקש להתאכזר בצורה מכוונת לעם (כעונש על סטייתם מאמונה ב-ה' ועבודת הבעל).

2) המילים הן "התאכזר" ו"להמיתם".

ג. לדעתי, הנס שהעמיד את אליהו במצב יותר קשה הוא הנס שנעשה בבית האלמנה מכיוון שלפני שאליהו מכריז על הנס הוא נדרש להציב את האלמנה במקום בעייתי, לבחון אותה ולבקש ממנה שתתן לו מים ותאפה לו לחם בעוד שהיא חסרת כל וזקוקה למעט שיש לה כדי להאכיל את בנה ואת עצמה, אחרת ימותו.

פס' 12-11: "וַיֹּאמַר, לְקְחִי-נָא לִי פַּת-לֶחֶם בְּיָדֵךְ וַתֹּאמֶר, חַי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יֶשׁ-לִי מָעוֹג, כִּי אִם-מְלֹא כַף-קֶמַח בַּכַּד, וּמְעַט-שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת; וְהִנְנִי מְקֹשֶׁשֶׁת שְׁנַיִם עֵצִים, וּבָאתִי וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי, וַאֲכַלְנֵהוּ, וָמָתְנוּ".

אפשרות נוספת לתשובה:

לדעתי, הנס שהעמיד את אליהו במצב יותר קשה הוא הנס הראשון, מכיוון שלו עצמו לא היה חסר דבר אבל העם שאותו הוא משרת כנביא סבל מבצורת וחוסר מזון ומצב כזה עשוי להעיק על מצפונו של אליהו.

ד.

1) שתי הראיות מדברי האלמנה לקושי שלה למלא את בקשת אליהו:

- "וַתֹּאמֶר, חַי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יֶשׁ-לִי מָעוֹג, כִּי אִם-מְלֵא כַף-קֶמַח בַּפַּד, וּמְעַט-שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת"- האלמנה נשבעת לאליהו שאין לה מספיק מצרכים להכין לאליהו עוגה (לחם), רק כף אחת של קמח ומעט שמן.

- "וְהִנְנִי מְקֹשֶׁשֶׁת שְׁנַיִם עֵצִים, וּבָאתִי וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי, וַאֲכַלְנֵהוּ, וָמָתְנוּ"- האלמנה אומרת לאליהו שאם היא לא תשתמש במעט המצרכים שיש לה כדי להכין מהם אוכל לה ולבנה- הם ימותו.

2) על פי פס' 13, אליהו מקשה על האלמנה בכך שהוא מתעקש על כך שתכין את הלחם ותתן לו לאכול ממנו ראשון, למרות שהיא הסבירה לו שהם במצוקה ובחוסר מזון משמעותי.

<u>שאלה 2</u>

א.1) האירוע המתואר הוא חורבן ירושלים ויהודה.

האירוע התרחש בשנת 586 לפני הספירה.

2) מלך יהודה צדקיהו ברח מהעיר ירושלים ברגע שהבבלים פרצו את חומות העיר:

"וַתִּבָּקַע הָעִיר, וְכָל-אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַלַּיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל-גַּן הַמֶּלֶךְ, וְכַשְׂדִּים עַל-הָעִיר, סָבִיב; וַיֵּלֶךְ, דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה".

בתגובה לבריחתו, הבבלים רדפו אחריו, לכדו אותו, הביאו אותו להשפט בפני המלך ברבלה. כעונש על בריחתו, הם הרגו את בניו למול עיניו ולאחר מכן עיוורו אותו והעבירו אותו לגלות בבבל: "וַיִּתְפְּשׂוּ, אֶת-הַמֶּלֶךְ, וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל-מֶלֶךְ בָּבֶל, רִבְלָתָה; וַיְדַבְּרוּ אִתּוֹ, מִשְׁפָּט .ז וְאֶת-בְּנֵי, צִדְקִיָּהוּ, שָׁחֲטוּ, לְעֵינָיו; וְאֶת-עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ, עִוֵּר, וַיַּאַסְרֵהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם, וַיְבִאֵהוּ בָּבֶל".

ב. על פי המתואר בפרק כ"ד בפס' 17 ו-20, צדקיהו ככל הנראה הואשם בבגידה חמורה במלך בבל, שכן הוא מונה על ידי מלך בבל למלך חסות, הוא אמור להיות עושה דברו של נבוכדנצר באופן מושלם. לכן, כאשר הוא מורד במלך בבל זהו מעשה חמור מאוד שבגינו הוא קיבל את העונש החמור שקיבל מידי הבבלים.

ג. 1) היום שבו נרצח גדליהו בן אחיקם מצוין במסורת היהודית ביום צום ואבל בתאריך ג' בתשרי.

2) המסורת ייחסה חשיבות לרצח גדליה מכיוון שלאחריו שארית העם המעטה שנותרה ביהודה עוזבת גם היא את הארץ ויורדת למצרים, וכך הארץ נותרת ריקה לחלוטין מאנשי העם, וזה מה שהופך את המאורע לטראגי כל כך.

ד. 1) האירוע המתואר בפס' אלה הוא שחרור המלך יהויכין מבית הכלא שבגולה, מלך בבל מעניק לו מעמד של כבוד, מחליף את בגדי האסיר שלו בבגדי אדם חופשי, דואג לו לשארית חייו למזון ולכל מחסורו ואף מתואר כאורח של כבוד בביתו.

2) לדעתי זהו סיום אופטימי לספר מלכים מכיוון שהמהפך שחל בגורלו של מי שהיה המלך האחרון של יהודה הוא מאורע שנותן תקווה לעתיד, תקווה שכפי שה' לא שכח את המלך, הוא לא ישכח גם את אנשי יהודה שהוגלו ושהם יזכו לגורל דומה וישוחררו מכלאם, מהגלות, עד כמה שזה חסר סיכוי שדבר כזה יקרה לאף אחד מהמלכים והעמים שהבבלים החריבו: "וַיְדַבֵּר אִתּוֹ, טֹבוֹת; וַיִּתֵּן, אֶת-כִּסְאוֹ, מֵעַל כִּסֵּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ, בְּבָבֶל".

אפשרות נוספת לתשובה:

לדעתי זהו סיום פסימי מכיוון שיהויכין אמנם משוחרר מהכלא אבל אנשי יהודה עדיין נותרו בגלות וממלכת יהודה עדיין נותרה חרבה: נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ, אֶת-רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ-יְהוּדָה--מִבֵּית כָּלָא". המלך שוחרר, העם לא.

<u>שאלה 3</u>

א. המצב האידאלי אותו מתאר ישעיה בפרק בא לידי ביטוי בשלושת התחומים הבאים:

- בתחום הדתי- כל האנשים בעולם יכירו בקיומו של אלוהים ויאמינו בו.
- בתחום המדיני- האמונה המשותפת של כלל בני האדם באלוהים תגרום לאחדות ולשלום בין העמים.
- בתחום החינוכי- כל האנשים יעלו לבית ה' בירושלים וילמדו את תורתו.
- בתחום המוסרי- מכיוון שכולם ילמדו את תורת ה', הם יכירו גם את תורתו המוסרית ולכן כולם ילכו בדרך הישר.

ב. אני מסכימה עם טענה זו מכיוון שבחזונו ישעיה מתאר מצב שבו כל העמים מאוחדים יחד וחיים בשלום זה עם זה ולכן אין להם צורך להילחם זה בזה, דבר שבא לידי ביטוי בשיר של לנון באמירה "דמיין שאין ארצות... אין דבר שראוי להרוג או למות למענו".
ובנבואה של ישעיה: "וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גוֹי אֶל-גּוֹי חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה"- כלי הנשק יהפכו לכלי מלחמה מכיוון שלא יהיה בהם עוד צורך וכך העמים ישכחו כיצד להלחם.

אפשרות נוספת לתשובה:

אינני מסכימה עם טענה זו מכיוון שבשירו, לנון טוען לביטול ההפרדה בין עמים והפסקת הרג של בני אדם בזכות הביטול של קיומן של דתות בעולם שגורמות להפרדה מלכתחילה: "אין דבר שראוי להרוג או למות למענו/ וגם אין שום דת", בעוד שאצל ישעיה הדת היא זו שמאחדת את בני האדם: "וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים, וְנִשָּׂא, מִגְּבָעוֹת; וְנָהֲרוּ אֵלָיו, כָּל-הַגּוֹיִם".

ג. הניגודיות העולה בין תיאורה של ירושלים בישעיה א' לישעיה ב' בא לידי ביטוי בשתי דוגמאות (מבין האפשרויות הבאות):

- בישעיה א' פס' 5-6 מובא משל הגוף החבול, המתאר את העם כגוף מלא בפצעים, היינו חטאים שנעשים כלפי ה'. מצב זה מנוגד למצב בפרק ב' בו שוררת אידיליה דתית וכולם מאמינים בה' והולכים בדרכו הדתית באופן מושלם.
- בישעיה א פס' 7 יהודה, שבירתה ירושלים, מתוארת כארץ שוממת שהצבא האשורי גרם לה לנזק רב, שרף את עריה והחריב אותה כמעט באופן מוחלט. מצב זה מנוגד למתואר בישעיה ב' מכיוון שהמצב של שלום כלל עולמי ואי-לחימה בין עמים של פרק ב' אינו מתממש בפרק א'.
- בישעיה א' פס' 8-9 ירושלים מתוארת כעיר שנותרה בודדה, ארעית, נטושה. בעוד שבישעיה ב' ירושלים היא עיר משגשגת שמשמשת כמרכז דתי שאליו נוהרים אנשים מכל העולם.
- בישעיה א פס' 21 ירושלים מתוארת כמקום שבו חוסר המוסריות של אנשיה שולט והם מואשמים בעבירות שונות של שוחד, רצח ואי קיום משפט צדק. מצב זה מנוגד בתכלית לפרק ב' בו כלל האנשים לומדים ונוהגים על פי תורתו המוסרית של ה' ושומרים על יושרה והגינות כלפי בני אדם אחרים.

ד. 2 ראיות לכך שהשלום יושג ללא כפייה:

- "וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה"- על פי המילה "ואמרו" מובן שהעמים בעצמם קוראים לעלות לבית ה'.
- "וְיוֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו, וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו" על פי המילה "ונלכה" מובן שהעמים ילכו מרצונם ומשיקול דעתם אחרי תורת ה'.

פרק שני- נושאי החובה

שאלה 4- החוק המקראי

א. הראיה המלמדת שהמחוקק העמיד במרכז את צרכי הפרט היא הביטוי "פן ימות במלחמה" – המילה פן פירושה כדי שלא, כלומר היא מבטאת את הדאגה כלפי האדם שעשוי למות בטרם הספיק לממש דבר מה חשוב בחייו.

ב. ראיה המעידה שהמחוקק ביקש למנוע מלחמה מופיעה בפס' 10, כאשר קרבים לפתוח במלחמה לכיבוש עיר יש להציע לה קודם כל "שלום", כלומר אפשרות של כניעה ללא לחימה.

ראיה המעידה על הכוונה לצמצם את ההרג מצויה בציווי להרוג את הזכרים בלבד ואילו את הנשים והטף להותיר בחיים.

שאלה 5- חוכמה

בפס' 15 נאמר כי: "מְעֻוָּת, לֹא-יוּכַל לְתָקֵן; וְחֶסְרוֹן, לֹא-יִוָּכֵל לְהִמָּנוֹת", היינו כי את מה שמעוות לא ניתן לתקן ואת מה שחסר לא ניתן למנות, לספור. כלומר יש דברים בעולם שאינם מושלמים ויש לקבל אותם כפי שהם, ומי שמנסה לעשות זאת למרות זאת – רק יוסיף לעצמו כאב וצער. לכן אמירה זו יכולה לשמש כהסבר לאמרה "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" כי מי שמתעקש על דעתו ומנסה באמצעותה לשנות את הקיים- נידון לכישלון.

שאלה 6- נביאי אמת ושקר

א. שני הסוגים של נביאי השקר הם: נביא שדובר בשם ה' מבלי ש-ה' מינה אותו לנביא וציווה עליו לנבא, ונביא שמנבא בשל אלים אחרים שאינם ה'. הסוג השני הוא נביא שקר בוודאות.

ב. על פי דברי ירמיה בפס' 29 "הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ, נְאֻם-יְהוָה; וּכְפַטִּישׁ, יְפֹצֵץ סָלַע", הדימוי שהוא מביא דן בכך שדברי ה' הם דברי פורענות עוצמתיים כמו אש או כמו פטיש שמכה בחוזקה כה רבה שיכולה לפוצץ סלע, לכן ניתן לדעת בוודאות שמי שמנבא על דברי פורענות הוא נביא אמת, ומי שלא מנבא נבואות קשות מסוג זה הוא נביא שקר.

שאלה 7- תגובות לחורבן ושיבת ציון

א. ראיה המלמדת שהמספר רואה בהצהרה אירוע ביוזמת ה׳:

- ״העיר ה׳ את רוח כורש״- ה׳ עודד את כורש וגרם לו לתת את ההצהרה בדבר האפשרות של העם בגולה לשוב לארצו.

ב. ראיה המלמדת שכורש רואה בהצהרה אירוע ביוזמת ה׳:

- ״כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ, נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמָיִם; וְהוּא-פָקַד עָלַי לִבְנוֹת-לוֹ בַיִת, בִּירוּשָׁלַם״ כורש מכיר בה׳ כאלוהים ואומר שהוא ציווה עליו לאפשר לעם לשוב לארצו ולבנות מחדש את בית המקדש.

פרק שלישי- ירד במיקוד

פרק רביעי- קטע להבנה וניתוח

יונה א׳

שאלה 10

א. יונה נשלח לעיר נינווה לבשר לתושביה שמעשיהם הרעים הגיעו לאוזניו של ה׳.

ב. תגובתו של יונה היתה בריחה והתחמקות מהשליחות שציווה עליו ה׳ לבצע: ״וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה, מִלִּפְנֵי יְהוָה״.

שאלה 11

א. בפס׳ 5 נאמר: ״וְיוֹנָה, יָרַד אֶל-יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה, וַיִּשְׁכַּב, וַיֵּרָדַם״- בזמן שכל שאר האנשים שמצויים על האניה מנסים להיאבק בסערה שתקפה אותם, יונה, בייאושו יורד אל מקום מסתור בירכתי הספינה ונרדם. כלומר הוא בורח אל השינה ולא איכפת לו אפילו אם האניה תטבע והוא ימות.

ב. הביקורת מופיעה בפס׳ 6, בוא רב החובל של האניה מעיר את יונה ושואל אותו מדוע הוא לא משתתף איתם בניסיונות להתפלל כל אחד לאלוהיו על מנת שהאניה לא תטבע והם ינצלו ממוות.

שאלה 12

א. לפי התפיסה העולה מפירושו של זקוביץ׳, יונה עולה על האונייה לתרשיש כדי לברוח מבקשתו של אלוהים, בעשותו כן הוא מאשר את התפיסה שמחוץ לגבולות הארץ האל לא יכול להשפיע על האדם.

ב. הנאמר בפס׳ 9 מערער על תפיסה זו בכך שיונה טוען בו שאלוהים הוא אלוהי השמיים, כלומר שהוא נמצא בכל מקום, הוא ברא את הים ואת היבשה ולכן אין מקום שעליו הוא לא שולט.

שאלה 13

שתי הראיות המעידות שהמלחים התלבטו לפני שהשליכו את יונה לים:

לאחר שיונה מבקש שיטילו אותו לים המלחים מנסים להגיע ליבשה כדי להמנע מהמעשה הזה: "וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים, לְהָשִׁיב אֶל-הַיַּבָּשָׁה--וְלֹא יָכֹלוּ".

כמו כן הם מתפללים ל-ה' ומבקשים ממנו להציל אותם כדי שימנעו מהמעשה הזה:
"וַיִּקְרְאוּ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ, אָנָּה יְהוָה אַל-נָא נֹאבְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה".